

դորը: Ինչէն է հոգւոյս արեւոմու-
թիւնը: Իողձիս վրդովմունքէն և սրը
տիս անհանգստութենէն: Այս իմ
հոգիս եւս անհուն ծով մի է, որ եր-
բեմն կը խաղաղի և երբեմն կ'արեւոծի.
Իմ սիրտս անեղը երկնակամար մի է,
որ երբեմն կը մթափնի և կը փոթորկի
և երբեմն տրեգականազարդ և աստե-
ղազարդ կը շողշողայ: Միտքս արագա-
հաս նաւ մի է, որ մի ակնթարթի
մէջ իւր խորհրդածութեան բոլոր
բեռներով կը սրանայ և կը չափէ ովկի-
անոսներու անհուն տարածութիւնը:
Այսպիսի մտախառնութեանց մէջ կը
դգամ ես թէ՛ որչափ մեծ ստեղծած է
զիս իմ Արարիչը, բայց կը դգամ նոյն
պէս թէ՛ որչափ ինքզինքն կը նուաշ-
տայնեմ ես երբեմն:

Թող փոթորկի ծովը, թող որոտայ
երկինքը, չեմ սասանիր ես, եթէ կա-
միմ: Բայց թող ժպտի համայն բնու-
թիւնը, ես կը սասանիմ, եթէ կամքս
կորուսած եմ: Ահագին ծովը կարող
չէ զիս ընկղմել և անուշա անհետացը
նել. բայց ես կարող եմ մոռացու-
թեան մէջ թաղել իմ կեանքս և յի-
շատակս: Այս տեղէն կը դուշակեմ
ահա, որ որչափ մեծ և հզօր եմ, այն-
չափ անզօր և տկար, մեծ եմ հոգւովս

և տկար մարմնովս, հզօր առաքինու-
թեամբս և անզօր մղութեամբս: Կը
դուշակեմ որ Արարիչն է, որ մեծ և
հզօր ստեղծած է զիս, և ես եմ, որ
կը տկարացնեմ զիս: Հետեւապէս կ'ի-
մաստասիրեմ, որ ես Աստուծով միայն
կարող եմ մեծ և հզօր մնալ, Աստու-
ծով միայն կարող եմ տիեզերաց իշ-
խել, ծովը քննել, երկինքը զննել,
ցամաքը չափել և սահմանաւոր մարմ-
նովս անսահման կեանք ունենալ: Ի՞նչ
է անդնդախոր ծովը Աստուծոյ առջեւ
եթէ ոչ կամթիլ մի ՚ի դուլէ: Ի՞նչ է
անեղը երկինքը, եթէ ոչ մոգաղաթ
մի. զոր Աստուած երբ կամի՝ կը գա-
լարէ: Բայց ոչ ապաքէն և ես Աստու-
ծոյ պատկերն ու նմանութիւնն ունիմ:

Արդ՝ ով Արարիչ, մեծութե՛ և զօ-
րութեան մէջ պահէ զիս, մի թողուր
ծովի պէս արեւոծիլ, երկնքի պէս փո-
թորիլ, երկրի պէս ցամաքիլ և գի-
շերուան պէս խաւարիլ: Ղիտեմ ես
և կը խոստովանիմ, որ քեզմով միայն
մեծ եմ ես և հզօր, քեզմով միայն ինչ
եմ ես, իսկ առանց քեզ՝ ոչինչ:

4 ԴԵԿՏ. 1869 :

* * *

ՍԵՐԵԿԻՆԻԱՆԻՆ ԿԵՐԱՅ :

Ա. Ռ. Ա. Կ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Կը պատմուի թէ ատենով անասուններն անբան,
Մէկտեղ գալով կը խօսէին իբրը մտորիկ բանական.

Օձուն լեզուն շատ ըստ գիտէր մեր նախամայրը Աւան,
Եւ Բաղլամ իշուն խօսքին կուտար ուղիղ պատասխան:

Ասոնց նման տարօրինակ կան շատ բաներ պատմուած,
Որ հին մարդիկ աս ամենուն տկանատես են եղած.

Ահա անոնց մէկ պատմութիւնն իբր օրինակ հոս գտուած,

Թէ անտառներ ինչ քաջութիւն ինչ յաղթութիւն են ըրած :

Աղուէսն ու Վաղ մէկտեղ գալով խորհուրդ կ'ընեն մէջերնին ,
Թէ ինչ կերպով կրնան յաղթել այն մեծ հակառակորդին :

Եկնէր կ'ըսեն տանք ձեռք ձեռաց ու ճար մ'ընենք այս բանին :

Հեղուներ արիւն , զոհներ մեր կեանք ու չը վախնանք բնաւին :

Ինչու այսպէս անգոր տրկար մենք երեւնանք իր աչքին ,

Սէր քաջութիւն չը յայտնելով զօրացունենք թշնամին :

Ասոր նման շատ խորհուրդներ կ'ընեն շատ բան կը խօսին ,

Եւ յաղթելու շատ հնարքներ ու շատ կերպեր կը խորհին :

Սինակ չլլար , կ'ըսեն այս բան , լաւ տանք արջուն ու խողին ,

Թող դան անոնք ալ միանան որ դէմ դնենք իր ուժին :

Ու լաւ տալով , մէկ տեղ գալով գաղտնի կերպով կը խօսին :

Բոլոր մէկէն երգում կ'ընեն որ չը յայտնեն ուրիշին :

Աղուէսն յառաջ մօտենալով խրատ կուտայ ամենին ,

Եկէք , կ'ըսէ , մէկ մը երթանք և հարցունենք Վիտին :

Նայինք ինչու ըզմեզ գերի ըրաւ այս չոր գաղանին ,

Ար չը թողուր անասուններն ազատ կերպով արածին :

Ինչու այսպէս ահով դողով պիտի շրջիմք շարունակ ,

Իր ոսկալի ձայնէն դողանք , վախճինք , մանենք ծակէ ծակ :

Թող կորսուի որ մենք ազատ կերպով չըլիմք լայն արծակ ,

Ու մեր կամքին ուղածին պէս առնենք ծախսեր համարծակ :

Պուշէ Վիտ լսէ մեզի և ճար մ'ընէ այս բանին ,

Ու մեր մէկուն հրաման ընէ իշխող վնեւ ամենին :

Բայց թէ որ մեր աղերսանաց ականջ չը տայ բնաւին ,

Սի սիրտ , մի կամք , և մի մարմին զինինք , յաղթենք թշնամին :

Ամենքը մէկ խորհուրդ ըրած ելան գացին Վիտին ,

Բողոն իրենց կրած զգեստն մէկիկ մէկիկ պատմեցին :

Ու երբ Վիտ մօտիկ ըրաւ շատ բարկացաւ այս բանին ,

Ամեն ատեն ըսաւ անոնք ձեր հետն անգամ թ կը վարուին :

Այս բանն արգէն ևս դիտնալով ձեզ ալ տուի զօրութիւն ,

Որ կարենայք յաղթել անոնց թէ ունենաք միութիւն :

Պացէք ուրեմն և միացէք որ տասնայք յաղթութիւն ,

Թէ ծոյլ ըլլայք և բաժնուիք չիք ձեզ յինէն օգնութիւն :

Երբ լսեցին թէ միութիւնն է իրենց ուժն ու վահան ,

Թէ որ քանակ և աշխատին պիտի յաղթել կարենան :

Այս խօսքերէն բոլորն մէկէն սիրտ առնելով զօրացան ,

Եկէք ըսին երթանք շուտով և յարձակինք իր վրան :

Աղբարք եկէք , ըսաւ աղուէսն ձեզմէ յառաջ ևս երթամ ,

Նայիմ ունի իր հետն ընկեր տեղն ի տեղովքն իմանամ :

Երբ միայնակ դանեմ ծածուկ կերպով նշան մի ձեզ տամ ,

Սէկէն ի մէկ յարձակեցէք ու քաջ եղիք , ձեզ անանամ :

Աղուէսն յառաջ անցաւ գնաց և դաշտ ու ձոր անդադար ,

Կը պըտըտէր կը սրտներ ու գտնելու կը քննար :

Երբ հեռուէն տեսաւ առիւծն որ միայնակ շուրջ կուգար ,
Նշան տուաւ իր ընկերացն որ դան զինին քաջաբար :

Եկան հասան բոլորն մէկէն ու չորս կողմէն պաշարած ,
Որ բռնցի և որ ժանեօք տուին չարին շատ հարուած .
Եւրիւծն ահեղ ձայնով գոչէր տկարացած ու նեղուած ,
Որ իւր ծառայ անասուններն դան օգնութեան խումբ կազմած :

Բայց անասունք երբ լսեցին սոսկալի ձայնն առիւծին ,
Որ միշտ « հատէք ինձ օգնութեան » գոչէր ձայնով ահագին .
Բնչպէս կրնանք վտահանալ ու մօտն երթալ կ'ըսէին ,

Ու իր քովէն բոլորն մէկէն անէ՛ք տալով վախէին :
Եւրիւծն հարուած տուին գլխուն որ վիթխարի մեծ մարմին ,
Բոլորն մէկէն մեծ քաջութեամբ կործանեցին զայն գետին .
Թէ եւ իրենք ալ մեծ վերքեր ընդունեցին նոյն կէտին ,
Բայց վերջապէս միութիւնով յաղթող եղան թշնամին :

Իսկ երբ դարձան պատերազմէն ուրախ զուարթ վառաւոր ,
Եկէք ըսին խորհուրդ մ'ընենք թէ ո՞վ ընտրենք թագաւոր .
Եւս բիւրաւոր անասուններն իշխող կ'ուզեն զօրաւոր ,
Որ չը կրէ զըկողութիւն տկար եղողն եւ անգօր :

Գունն ո՞վ կուզես ըսին արջուն ընտրել մեզի թագաւոր ,
Ինձմէն յարմար ո՞վ կայ ըսաւ որ հաճութիւն տամ անոր .
Եհա գէ՛մբօլս եմ ահա ելի և մարմնով զօրաւոր ,
Երբ զիս ընտրէք կրնամ ըլլալ անգութ և մեծ բռնաւոր :

Խօղն անդիէն մէկէն ՚ի մէկ գոչեց չըլար բռնաւին ,
Ես չեմ կրնար հաճութիւն տալ ինձմէ ՚ի զատ ուրիշին .
Ես միայն , ես կարող եղայ յաղթել հսկայ առիւծին ,
Գուք ալ տեսա՛ք չէք վիտայեր իմ քաջութեանս ահագին :

Եղուէսն ալ շատ խօսքեր կ'ընէր համադելու կը քանար ,
Գլուխ եղողն պիտի ըլլայ կ'ըսէր խելօք ու ճարտար .
Թէ եւ մարմնով էք զօրաւոր և ես ձեզմէ եմ տկար ,
Բայց գիտութեամբ և հանճարովս մի միայն եմ ես յարմար :

Բայց արջն ու խօղն միայն իրենց անձին օգուտ խորհելով ,
Ես միայն , ես կը պոռային իրենց ուժին յուսալով .
Բոլոր վայրի անասուններն յարմար ատեն գտնելով ,
Ուղածնուն պէս կը խաղային դատող պատժող չըլարով :

Դարձաւ աղուէսն ըսաւ գայլին դուն ի՞նչ կ'ըսես այս բանին ,
Գիտես որ ես էի խորհողն ու մտածողն առաջին .
Եւսն այնքան աշխատութեանս չը կայ գիտցող բռնաւին ,
Շիմա ատնք ելեր մեզի տիրող ըլլալ կ'աշխատին :

Բնչու համար մենք զինեցանք և յաղթեցինք թշնամին .
Որ աղատինք գերութենէ ու տէր ըլլանք մեր անձին ,
Երկար ատեն անհոգութեամբ գերի էինք առիւծին ,
Եւստ ըլլանք այսուհետեւ , չըլանք ծառայ ուրիշին :

Ետր նման խել մը խօսքեր մէկզմէկու խօսեցան ,

Եւ ուխտ ըրին իրենց անձին որ աշխատին միանան ,
 Ելան դայկն արջուն խողին ու շատ բաներ խօսեցան ,
 Որ չը վիճեն մէկմէկու հետ այլ մէկ հնարն մտմտան :
 Ի՞նչու համար ըսաւ աղուէսն մէկմէկու դէմ կը զինիր ,
 Սիթէ բռնի պիտի տիրէր , ու առիւծին նմանիր ,
 Գիտցած եղիր , որ անամնոց դուք ատելի կը լինիր ,
 Ու ձեզ դարան կը պատրաստեն , որ դուք շուտով կորսուիք :
 Եկէք ուրեմն , երթանք կրկին և հարցունենք Վիտայն ,
 Նայինք սրուն կուտայ հրաման իշխան լինել ամենին ,
 Երբ լսեցին բոլորն մէկէն շատ հաւնեցան այս բանին ,
 Երթանք լսենք նայինք թէ ո՞վ արժան է այս պաշտօնին :
 Ըմենքն մէկէն գնացին շուտով և հարցուցին Վիտայն ,
 Նայինք սրուն կուտայ հրաման գլուխ լինել ամենին ,
 Ո՞վ յիմարներ , ըսաւ Վիտա միթէ մոռցայք առիւծին ,
 Չեզի ըրած բռնութիւններն և զրկանքներն առաջին :
 Եյսաւ հետեւ չըլլայ ձեր մէջ տէրող կամ պէտ բնաւին ,
 Թէ չէ շուտով մեծ բռնաւոր կ'ըլլայ նման առիւծին .
 Պէտք է յիշէք որ դիւրութեամբ չը յաղթեցիք թշնամին .
 Հիմա կրկին կը փափագիք գերի ըլլալ ուրիշին :
 Եւ ասկէ վերջ միայն օրէնքն ըլլայ ձեզի կառավար ,
 Որ ճանչցունէ ամեն մէկուն իրաւունքներն հաւատար ,
 Միշտ ջանք ըրէք տկարներուն խնամք տանել հայրաքար ,
 Երգարութիւնն ու իրաւունքն իշխանն ձեզի տիրաբար :
 Ինչպէս կ'ուզէք որ ուրիշներն ընեն ձեզի լաւ թէ վատ ,
 Գայեք դուք ալ մէկզմէկու նոյն բանն ըրէք անընդ հատ .
 Ու սիրեցէք միշտ մէկզմէկ իբրեւ եղբարք հարազատք ,
 Որ երջանիկ ըլլայք ուրախ զուարթ հանգիստ և ազատ :

1870 Յունւար 10

Կարապետ Միրիճանեան
 Երաբերդի :

ԱՌՈՒՍԵԱԿ ՀԱՅՈՑ ԲԱՂԴԻՆ

Երգ երրորդ նուագ
 Ի չարագուշակ ,
 Որ սեւ սեւ ամպեր
 Գող փոթորիկներ
 Քու դէմքը սիրուն
 Պահեցին հեռուն :
 Եւ մեզ ալ անգութ

Տեղացին կարկուտ ,
 Լացինք օրերով
 Չկայր սէր գորով .
 Սգացինք առատ
 Չբրին արդար դատ ,
 « Գարձուցէք հիմիկ
 Բանք , մեր ասողիկ » .